

METODY I TECHNIKI AKTYWIZUJĄCE STOSOWANE W NAUCZANIU JĘZYKA ANGIELSKIEGO

Olga Bochenek-Kaczmarczyk

I Metody:

1. **Metoda reagowania całym ciałem** w skrócie TPR, czyli **Total Physical Response** opracowana została przez Amerykanina Jamesa Ashera i opiera się na założeniu, że uczeniu i trwałemu zapamiętywaniu nowego materiału językowego sprzyjają dwa rodzaje zachowania ucznia – milczące przysłuchiwanie się i ruch fizyczny związany z treścią przekazu. Uczniowie nie muszą utrzymywać werbalnego kontaktu z nauczycielem, wystarczy, że wypełniają jego polecenia. Kolejnym etapem jest gotowość dzieci do wydawania poleceń swoim kolegom i koleżankom.

Celem tej metody jest zintegrowanie pracy zarówno lewej półkuli mózgowej odpowiedzialnej za język i mowę, jak i prawej półkuli odpowiadającej za realizację ruchu fizycznego. Pobudzany jest zatem cały mózg, co wpływa na efektywność nauki.

Opisywana metoda odbywa się bez podręcznika. Nauczyciel wykorzystuje różne przedmioty znajdujące się w klasie lub zestawy rekwizytów, za których pomocą tworzy pozaklasowe sytuacje takie, jak np. sklep czy plaża.

Ze względu na konieczność stosowania tylko i wyłącznie poleceń, metoda ta jest odpowiednia przede wszystkim dla młodszych dzieci będących na początkowych etapach nauki języka angielskiego.

TPR pełni także doskonałą rolę jako pojedyncze techniki ćwiczeń przeprowadzanych w środku lekcji, gdy uczniowie nie są w stanie dłużej skupić swej uwagi i trzeba im dostarczyć ruchu i relaksu.

2. **Metoda The Silent Way** początkowo została opracowana dla usprawnienia nauczania matematyki i nauki czytania w języku ojczystym, ale stopniowo zyskała sławę jako metoda nauczania języków obcych. Założeniem tej metody jest odejście od hałaśliwości i ruchliwości, jakie często występują w klasie szkolnej, na rzecz ciszy i skupienia. Zadaniem nauczyciela jest ograniczenie pola uwagi uczniów i zwiększenie ich koncentracji. Dokonuje się tego poprzez ograniczenie wszelkich sytuacji dydaktycznych w klasie do tych tylko, które prezentuje nauczyciel operując kompletem kolorowych pałeczek różnej długości, czyli za pomocą tzw. pałeczek Cuisenaire'a.

Zapamiętywanie nowych treści następuje w ciszy, która zapada po usłyszeniu nowych wyrazów i zwrotów. Z biegiem czasu to uczniowie zaczynają odtwarzać sytuacje, najpierw przećwiczone, a potem już całkiem nowe. Nauka odbywa się bez podręcznika. Oprócz wspomnianych wcześniej pałeczek, nauczyciel korzysta jedynie z tablic fonetycznych oraz leksykalnych opartych tak jak one na zależnościach kolorystycznych.

Niniejsza metoda stosowana jest najczęściej z ludźmi dorosłymi w pierwszym roku nauki, ale niektóre jej elementy okazują się bardzo przydatne w pracy z dziećmi młodszymi.

3. **Metoda Counselling Language Learning** inaczej zwana **Community Language Learning (CLL)** powstała w Stanach Zjednoczonych w wyniku pozytywnych doświadczeń nauczycieli w pracy nad wykorzystaniem technik psychoanalitycznych i terapeutycznych w nauczaniu.

Metoda CLL opiera się na założeniu, iż uczenie się języka obcego to proces międzyludzki, grupowy, powiązany z interakcją i komunikacją. Zgodnie z tym przekonaniem porozumiewanie się między ludźmi zachodzi jedynie w obrębie spraw, na których temat uczestnicy tej interakcji chcą się porozumieć. Dlatego też w metodzie tej przyswajanie języka odbywa się w grupie terapeutycznej. Mówią tylko te osoby, które chcą mówić i mówią to, co naprawdę chcą zakomunikować innym.

Praca metodą CLL polega na tym, iż na początku uczestnicy porozumiewają się tylko w języku ojczystym. Dlatego też nauczyciel-tłumacz podaje wersję obcojęzyczną, nagrywa ją na kasetę magnetofonową i zapisuje. Następnie uczeń wypowiada wersję już samodzielnie. W taki właśnie sposób powstaje wspólny „podręcznik” tworzony przez grupę uczniów.

4. **Metoda naturalna**, znana jako **The Natural Approach** również powstała w Stanach Zjednoczonych stworzona przez T. Terell'a i S. Krashena. Zdaniem jej autorów słuchanie wypowiedzi obcojęzycznych jest zrozumiałe dla uczących się, gdyż wynika ze zrozumiałej dla nich sytuacji. Nazywa się to *ekspozycją znaczącą*, a ekspozycja ta decyduje o opanowaniu języka. W taki właśnie sposób wszystkie małe dzieci uczą się języka ojczystego. Celem nauczyciela jest więc przybliżenie nauczania tego, co dzieje się w przypadku niemowlęcia. Winien jest mówić w sposób prosty i naturalny o tym, co się dzieje tu i teraz, stosować komunikację pozawerbalną, czyli gest i mimikę, powtarzać swą wypowiedź na różne sposoby, nie poprawiać błędów, lecz podtrzymywać kontakt.

Metoda ta opiera się ponadto na przekonaniu, że stres nie służy nauce języka obcego, gdyż lęk przed popełnieniem błędu tworzy tak zwany filtr afektywny, czyli blok uniemożliwiający skuteczną jego naukę. Tylko pozytywne emocje towarzyszące ekspozycji wpływają na spontaniczne, podświadome uczenie się. Nauczyciel musi więc dbać o miłą atmosferę na swoich zajęciach.

5. Kolejną metodą znaną w nauczaniu języka angielskiego jest **sugestopedia** wynaleziona przez bułgarskiego psychologa G. Łazanowa. Opiera się ona na założeniu, że umysł ludzki posiada znaczne rezerwy, które można uruchomić poprzez zapewnienie poczucia bezpieczeństwa, relaks i całkowite wyeliminowanie negatywnych emocji i stresu. Uczeń dystansuje się od własnych błędów poprzez odgrywanie kogoś innego – określonej postaci (tzw. PERSONA).

Zdaniem G. Łazanowa rezerwy można jeszcze bardziej zwiększyć usuwając zależność od mechanizmów logicznego myślenia charakterystycznego dla lewej półkuli mózgu, a podtrzymując aktywność prawej półkuli poprzez emocje, muzykę i ruch.

Bardzo ważna w tej metodzie jest dbałość o komfort wyposażenia sali, właściwe oświetlenie, a nade wszystko o poczucie bezpieczeństwa, intymności i kameralności sytuacji. To właśnie muzyka pozwala tym cechom zaistnieć. Pomaga ona w

zapamiętywaniu nowych treści poprzez jej odpowiedni dobór, zwiększa pojemność pamięci w fazie utrwalania poprzez sprzyjanie rytmowi oddechowo-kръżeniowemu.

Sugestopedia zyskała ogromną sławę w Stanach Zjednoczonych oraz Kanadzie, gdzie wciąż powstają nowe ośrodki nauczania tą metodą.

6. **Metoda komunikacyjna** zwana jednak częściej *podejściem* niż metodą zakłada, iż wszystkie sytuacje mające miejsce na zajęciach są pretekstem do komunikowania się. Podejście komunikacyjne odstępkuje od zainteresowania bezbłędnym opanowaniem systemu językowego, skupia natomiast uwagę na umiejętności skutecznego porozumiewania się w obcym języku. Komunikacja ma miejsce w sytuacji, w której występuje, np. luka informacyjna, możliwość wyboru treści i form językowych, a także reakcja rozmówcy. Aby to osiągnąć trzeba, poznać formy gramatyczne, funkcje wypowiedzi oraz ich wzajemne zależności. Sposobem do wykształcenia kompetencji komunikacyjnej jest uczestniczenie w wielu sytuacjach organizowanych przez nauczyciela, które możliwie jak najbardziej przypominają naturalne sytuacje porozumiewania się w życiu codziennym. Z tego powodu prezentacja nowego materiału językowego jest najczęściej sytuacyjna i wizualna, ogranicza się stosowanie języka ojczystego ucznia, a objaśnienia i komentarze sprowadza do niezbędnego minimum.

II Techniki:

1. **Techniki teatralne** (drama) są to krótkie scenki lub większe inscenizacje, dialogi i odgrywanie ról. Rozwijają one i wzbogacają słownictwo, umożliwiają prowadzenie ćwiczeń językowych.

Podstawą struktury dramy są role i dyskusje. Nauczyciel wprowadza problem poprzez określoną fikcyjną sytuację, a uczniowie z wielkim zaangażowaniem, w trakcie odgrywania swoich ról, starają się go rozwiązać.

Techniki dramowe posiadają szereg właściwości, które decydują o ich specyfice. Należą do nich:

- brak elementu współzawodnictwa,
- typowo interakcyjny charakter,
- związany z tym znacznie mniejszy zasięg stosowalności,
- większy stopień umowności, wynikający ze sztuczności sytuacji oraz konieczności wcielania się w różne role,
- generalnie większe aniżeli w grach i zabawach językowych wymagania językowe.

Niezwykle istotną funkcją technik teatralnych jest funkcja stymulująca. Ciekawe role wzbudzają u uczniów naturalną chęć zabrania głosu i wpływają na nich mobilizująco, ponieważ zmuszają ich do wykorzystania już przyswojonego materiału językowego.

Ćwiczenia inscenizacyjne dzielą się na trzy typy ze względu na stopień kreatywności. Są to:

- 1) ćwiczenia typu „odgrywanie ról” – najłatwiejsze w realizacji
- 2) ćwiczenia symulujące – o charakterze problemowym
- 3) gry sceniczne.

Wszystkie one pełnią tylko im przynależną, funkcję ochronną, terapeutyczną; gdyż możliwość tzw. „schowania się za rolę” pozwala uczniom słabszym lub nieśmiałym pozbyć się barier psychicznych.

Stosowanie na lekcji języka obcego technik teatralnych może też przynieść korzyści natury wychowawczej, szczególnie u uczniów młodszych, bardziej podatnych na pedagogiczne oddziaływania nauczyciela. Możliwość wcielania się w rolę osoby o wyraźnie pozytywnych cechach charakteru nie pozostawia uczniów obojętnymi, gdyż odwołuje się do ich wyobraźni i emocji i stwarza im szansę autoidentyfikacji i autoekspresji.

2. **Gry i zabawy językowe** to jedna podstawowych form nauczania dzieci i zarazem technika aktywizująca.

Ze względu na wiek dzieci, nauczanie na początkowym etapie odbywa się prawie wyłącznie w trakcie gier i zabaw prowadzonych w języku angielskim. Formy te są jednocześnie okazją do sprawdzenia postępów dzieci i oceny efektów nauczania. Gry stanowią także doskonały sposób wtedy, kiedy chcemy skupić uwagę uczniów na konkretnym zadaniu.

Gry i zabawy językowe charakteryzuje ogromna różnorodność. M. Szałek klasyfikuje je w oparciu o następujące kryteria:

- aspekt języka (leksyka, gramatyka) lub aspekt mowy (rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie, pisanie)
- szczegółowy cel dydaktyczny
- forma (charakter) gry, np. rozrywki umysłowe, gry ruchowe, gry komunikacyjne itp.
- temat (treść) gry, przejawiający się w jej nazwie
- rodzaj podstawy materiałowej, np. gry przeprowadzone w postaci tablic, schematów, gry obrazkowe, gry wymagające użycia rekwizytów
- stopień trudności gry
- forma organizacyjna gry, uzależniona od liczby uczestników (np. gra w parach, zespołach, rzędach)
- czas niezbędny do jej przygotowania. Oto najpopularniejsze przykłady gier i zabaw językowych stosowanych w nauczaniu języka angielskiego w młodszych klasach szkoły podstawowej:

1. Domino obrazkowe z podpisami pod każdym rysunkiem. Zadaniem dzieci jest dopasować pary ilustracji.

2. Simon says – nauczyciel wydaje uczniom znane wcześniej polecenia.

Dzieci wykonują je tylko wtedy, jeśli są poprzedzone zwrotem „Simon says”. Ten, kto wykona polecenie w niewłaściwym momencie, chwilowo wyłącza się z gry.

3. „Talerzyki” ze słówkami.

Celem tej zabawy jest utrwalenie słownictwa związanego ze sobą tematycznie, np. zwierzęta, przybory szkolne, itp.

Grający w 2 –3 osobowych zespołach przygotowują po kilka „talerzy- ków” (krążki o średnicy 14 – 15 cm) oraz komplety kartoników z wyrazami podporządkowanymi nazwom ogólnym wypisanym na środ- ku krążka. Gra polega na równoczesnym wypełnieniu kilku „talerzyków” odpowiednimi wyrazami. Pod dokładnym potasowaniem wszystkich kartoników grający kładą je kolejno na tarczach krążków. Kto się pomyli, traci kolejkę.

4. Zabawy z kostką – nauczyciel może przygotować dowolną planszę z rysunkami, cyframi, liczbami. Dzieci przesuwać pionki zgodnie z ilością wyrzuconych oczek i wykonują polecenia wynikające z treści rysunków. Może on również zlecić uczniom stworzenie własnej gry jako:

- sprawdzian zdobytych umiejętności – w takim przypadku dzieci tworzą grę w oparciu o własną wiedzę,

- sposób na zdobycie nowych wiadomości,
- niekonwencjonalny sposób na doskonalenie umiejętności czytania, pisania, planowania, twórczego myślenia, redagowania poleceń, ry- sowania.

Nauczyciel winien pamiętać, że gra powinna być wizualnie atrakcyjna, mieć jasno sprecyzowane reguły i musi być nośnikiem treści dydaktycznych.

5. Memory game to gra polegająca na dopasowaniu par rysunków leżących ilustracjami do dołu. Uczniowie po kolei podnoszą po dwa rysunki i dobierają pary. Jeśli odkryją dwa różne obrazki, odkładają je rysunkami do dołu, starając się je zapamiętać. Podczas zabawy dzieci cały czas nazywają odstawiane ilustracje.

6. Zabawa True/False. Nauczyciel poprawnie lub błędnie nazywa wskazane przedmioty, a dzieci oceniają poprawność tych wypowiedzi poprzez użycie słów true lub false.

7. „Bingo”- nauczyciel rozdaje uczniom karty z różnymi rysunkami. Następnie nauczyciel wyczytuje słowa. Uczeń, który usłyszy nazwę rzeczy wyobrażonej na jego rysunku, zakreśla ją krzyżykiem. Uczeń, który pierwszy zakreśli wszystkie słowa, woła „Bingo”.

2. Jedną z najpopularniejszych technik aktywizujących stosowanych w nauczaniu języka obcego jest **piosenka**. Treść piosenki jest źródłem nowego słownictwa, które zostaje przekazane w kontekście, a tak wprowadzone wyrażenia leksykalne stają się łatwiejsze do zapamiętania i lepiej utrwalają się w pamięci.

Istnieje wiele sposobów wykorzystania piosenki do nauki języka angielskiego.

A. Majchrzycka przedstawia je w takiej oto kolejności:

* Gapped Tapescript

Uczniowie otrzymują słowa piosenki, której tekst jest niekompletny. Ich zadaniem jest uzupełnić brakujące słowa lub frazy. Technika ta służy poszerzaniu słownictwa oraz ćwiczeniu struktur językowych. Do zilustrowania jej odpowiedni będzie fragment tradycyjnej amerykańskiej piosenki „Jankee Doodle”:

.....(Father/Mother) and I went down to camp

Along with Captain Gooding;

There.....(met/saw) the men and boys

As thick as hasty pudding

Yankee Doodle, keep it up,

Yankee Doodle dandy!

Mind the music and the.....(step/soup)

And with the (girls/boys) be handy.

* Technika rekonstrukcji tekstu piosenki.

Uczniowie próbują odtworzyć cały tekst lub jego fragmenty na podstawie listy kluczowych słów/wyrażeń napisanych na tablicy przez nauczyciela.

* Kolejna technika ma zadanie ćwiczyć wymowę wyrazów oraz rozwi-

jać wycucie rytmu języka obcego. Najlepiej sprawdza się w przypadku piosenki śpiewanej szybko, w której w jednym wersie musimy wy śpiewać dużo krótkich słów. Nauka tą techniką zaczyna się od powta- rzania jednego wyrazu z końca wiersza, następnie dodaje się po jednej akcentowanej sylabie.

sailor

-en sailor

drunken sailor

with a drunken sailor

do with a drunken sailor

we do with a drunken sailor

shall we do with a drunken sailor

What shall we do with a drunken sailor?

* Następna technika traktuje piosenkę jako „rozgrzewkę” wprowadzającą w temat zajęć. Zadaniem nauczyciela jest staranne zebranie i przygotowanie fragmentów kilku piosenek, które mają ze sobą coś wspólnego. Na początku zajęć uczniowie słuchają przygotowanych fragmentów piosenek i starają się odgadnąć tytuły. Kiedy te zostaną odgadnięte nauczyciel zapisuje je na tablicy, a na ich podstawie uczniowie próbują ustalić, jaki będzie temat lekcji.

J. Pradela proponuje jeszcze takie techniki pracy z piosenką jak:

- *Układanie słów w odpowiedniej kolejności*

Nauczyciel tnie tekst piosenki na pojedyncze paski, a zadaniem uczniów jest ułożenie słów piosenki w odpowiedniej kolejności.

- *Układanie obrazków w odpowiedniej kolejności*

Nauczyciel prosi, aby uczniowie ułożyli obrazki prezentujące treść wydarzeń w tekście piosenki.

- *Zastąpienie słów piosenki własnymi słowami*

Kiedy uczniowie nauczą się oryginalnych słów, to mogą je zastąpić własnymi słowami w rytm melodii.

- *Dodawanie słów do piosenki*

Nauczyciel może zaproponować uczniom wydłużenie piosenki przez dodanie nowych wersów.

- *Napisanie streszczenia piosenki*

Po kilkakrotnym wysłuchaniu piosenki uczniowie mogą spróbować ją streścić.

- *Posłuchaj i odpowiedz na pytania*

Uczniowie słuchają piosenki kilka razy, potem próbują ją zinterpretować, opowiedzieć, co się wydarzyło.

- *Czytanie tekstu ze zrozumieniem*

Słowa piosenki mogą posłużyć jako zwykły tekst do czytania, po którym następują pytania odnoszące się do tekstu.

- **Projekty**

Niektóre piosenki mogą być wykorzystane jako punkt wyjścia do wykonania projektów przez uczniów dotyczących różnych tematów, jak np. geografia, niewolnictwo, wojna itd.

J. Skrzypczyńska sądzi, iż najlepszymi piosenkami dla dzieci w młodszym wieku szkolnym służącymi do nauki języka angielskiego są piosenki typu **rhymes**. Bardzo ważną w tego typu technice jest odpowiednia pomoc wizualna, która ma służyć zrozumieniu treści utworu.

Piosenki na tym etapie powinny być połączone z aktywnością ruchową (płasami, podskokami, tańcem), gdyż to właśnie rytm, rym oraz ruch towarzyszący piosence sprzyja zapamiętywaniu słownictwa.

Wyboru tekstu piosenek nauczyciel może dokonać, biorąc pod uwagę:

- obszar komunikacji czyli, czy tekst odpowiada aktualnej lub zamierzonej płaszczyźnie porozumiewania się ucznia?
- charakter tekstu: czy tekst motywuje do mówienia i czy zawiera elementy realio- i kulturoznawcze?
- płaszczyznę językową: czy tekst należy w całości lub przynajmniej w części do języka literackiego?
- poziom trudności: czy słownictwo i tematyka są dostosowane do poziomu nauczania?

Prócz piosenek często stosowane na zajęciach języka angielskiego są też inne elementy rytmiczne, takie jak wyliczanki i wierszyki, które także można powiązać z ruchem. Takie ćwiczenia rytmiczne doskonale wpływają na rozwój koncentracji u dzieci, a polecenia wydawane w języku obcym do tych nich, rozwijają rozumienie ze słuchu.

4. **Projekty** to rodzaj kolejnej techniki aktywizującej pozwalającej dzieciom na swobodny wybór zarówno treści, jak i formy nauki. Uczniowie sami lub za pomocą nauczyciela rozdzielają między sobą zadania zgodnie ze swoimi umiejętnościami i zdolnościami, przejmując tym samym odpowiedzialność za własny obszar działania.

Pewne fazy projektu mogą odbywać się poza klasą, np. zbieranie informacji, przeprowadzanie wywiadów środowiskowych, przygotowywanie tabel, rysunków, zdjęć itp.

5. **Metoda stacji** (Stationsmethode) to technika aktywizująca, która polega na tym, że stacjami są w dowolny sposób ustawione szkolne ławki, na których znajdują się zadania do wykonania. Poszczególne stacje są powiązane ze sobą tematycznie. Uczniowie „podróżują” od stacji do stacji wykonując znajdujące się tam zadania w swoim własnym tempie i wybierając swoją własną drogę. Nauczyciel ma możliwość obserwacji uczniów i pełni funkcję doradcy.

6. Wykorzystanie **komputera i Internetu** (technik multimedialnych) na lekcji języka angielskiego także w sposób znaczny aktywizuje uczniów.

Według W. Litwin komputer w nauczaniu języka może przyjmować wiele ról. Pierwsza z nich to komputer jako bodziec do dyskusji, krytycznego myślenia, pisania, jak też porozumiewania się. Druga rola to komputer jako partner przyjmowana podczas gry czy symulacji, podająca uczącemu się ustną lub pisemną informację. Ostatnia rola to „komputer jako narzędzie”.

Komputer występujący w tej funkcji pozwala uczącemu się poszukiwać informacji przy użyciu bazy danych czy innych źródeł informacji takich jak: encyklopedie, słowniki [...].Uczący się mogą też szukać informacji przy użyciu poczty elektronicznej, archiwów elektronicznych, list dyskusyjnych lub stron WWW.

Rola ucznia w klasie językowej polega na komunikowaniu się, w najbardziej dla niego naturalny sposób. W klasie CALL (Computer Assisted Language Learning) czyli klasie, gdzie nauka języka obcego jest wspomagana komputerowo, uczniowie mają lepsze narzędzie, aby ten cel osiągnąć, gdyż komputer zaspokaja różne style uczenia się, preferencje uczących się oraz oferuje elastyczność pozwalając uniknąć ograniczeń i monotonii uczenia się. Do Kolejnych zalet stosowania komputera możemy zaliczyć fakt, że pozwala on uczniom pracować w ich własnym tempie i dostarcza im zadań mających odzwierciedlenie w rzeczywistym świecie. Inną, ale bardzo ważną zaletą komputera jest możliwość zwiększenia czasu kontaktu z językiem obcym. Komputer może dostarczyć uczącym się model wymowy, a nagrywając ich głos, dać im możliwość powtarzania słów tyle razy, ile tego potrzebują. Poza tym komputer pozwala uczniowi prowadzić odkrywanie zagadnień językowych dających mu możliwość zobaczenia rezultatów tych decyzji, np. programy symulacyjne, w których możemy doświadczyć wrażeń podróżowania metrem czy robienia zakupów. Dodatkowo, komputer podsumowuje pracę uczącego się, dając mu zarazem szansę ponownego spróbowania, gdy za pierwszym razem się nie udało.

Bibliografia:

Majchrzycka A., Jak wiele może piosenka, Języki Obce w Szkole nr 3 / 1998

Pradela J., "Śpiewać każdy może..." – rola piosenek w nauczaniu języka obcego, Języki Obce w Szkole nr4 / 2003

Siek-Piskozub T. „Gry i zabawy w nauczaniu języków obcych”, WSiP, Warszawa 1997

Skrzypczyńska J., Piosenki w nauczaniu języka angielskiego. Część I „Języki Obce w Szkole”, nr 4/1996

Szałek M., Sposoby podnoszenia motywacji na lekcji języka obcego, Akapit, Poznań 1992